

Les dades lingüístiques de 1996

Introducció

L'any 1996 es va dur a terme la renovació de les dades dels padrons municipals de població. Atès que el contingut d'aquest document —que és públic— havia quedat reduït a mínims, es va decidir de fer una estadística de població en un full separat, però facilitat als ciutadans de manera conjunta amb el full padronal. A més de les dades sobre competència lingüística, s'hi inclouen, entre altres, les dades de mobilitat obligada per raó d'estudis o de feina. L'operació va ser dissenyada i supervisada per l'Institut d'Estadística de Catalunya, que ha estat l'encarregat del tractament posterior de les dades i la seva difusió. Aquestes dades han estat fetes públiques recentment, desglossades per comarques, per trams d'edat, i per àmbits del Pla Territorial de Catalunya. D'aquesta manera es continua la sèrie iniciada l'any 1981. En aquest article comentem les dades més globals.

Dades generals

Les dades són consultables a la biblioteca de l'Institut d'Estadística de Catalunya i al Centre de Documentació en Sociolingüística de la Direcció General de Política Lingüística. El desglossament territorial arriba, de moment, a nivell municipal. El primer que podem constatar és l'estancament de la xifra de població de Catalunya: si el 1991 les persones de més de dos anys érem 5.978.638, el 1996 només havíem crescut fins a arribar a 5.984.334 persones, tot i tenint present que els fluxos migratoris d'entrada han continuat. Però un corrent de retorn als llocs d'origen d'una part de les persones nascudes en altres comunitats autònomes, i una taxa de creixement vegetatiu de les més baixes d'Europa, expliquen que no arribem a taxes de substitució de la població actual.

Els coneixements lingüístics

A la taula 1 presentem les dades generals desglossades a nivell provincial.

El primer que podem observar és que la realitat no s'ajusta als estereotips: hi ha la imatge que «a Girona és on es parla més català», però les dades diuen que és a les terres de Lleida. A nivell general, la comprensió ha arribat al 94,7%, cosa

Taula 1. Coneixements lingüístics per províncies. 1996

	<i>entenent</i>	<i>saben parlar</i>	<i>saben llegir</i>	<i>saben escriure</i>
Barcelona	94,31	72,47	70,33	44,28
Girona	96,75	84,43	79,92	53,76
Lleida	98,32	88,49	82,17	51,16
Tarragona	96,63	81,5	75,56	47,75
Total	94,97	75,3	72,35	45,84

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens lingüístic de 1991 i enquesta oficial de població de 1996.

que vol dir que pràcticament ha arribat a un valor límit: un cop en aquest punt, les xifres creixen molt a poc a poc, encara que percentualment el progrés sigui gran. I cada cop més, la proporció de persones que no dominen ni la més bàsica de les habilitats lingüístiques és integrada per nouvinguts i no pas per persones que portin molt de temps entre nosaltres. El progrés respecte de 1991 és d'1,2 punts, però representa que la proporció de persones que no l'entenen sobre el total de la població ha disminuït d'una cinquena part.

Pel que fa a saber parlar, hem passat d'un 68,3 a un 75,3%. Si 4.065.841 el sabien parlar el 1991, aquesta xifra havia pujat el 1996 fins a 4.506.512, la qual cosa representa una disminució de més d'una cinquena part en el nombre dels qui no el saben parlar. Cal fer notar que aquest gran creixement, de més de 440.000 persones, és molt intens entre els joves, però també es dona, en proporcions discretes, entre les persones d'edats que són fora de l'ensenyament reglat: és un resultat que cal atribuir, en part, als molts cursos de català que es fan arreu del territori (generals i específics), els múltiples recursos disponibles, i l'encoratjament a les persones «que lo parlen mal» i que estan fent esforços per consolidar el seu aprenentatge amb la pràctica quotidiana.

La capacitat de llegir ha passat de 4.019.276 persones (un 67,6%) a 4.330.251 (un 72,4%), la qual cosa que significa una disminució de més d'una setena part en el nombre dels qui no el sabien llegir en el decurs dels cinc anys. La capacitat d'escriure ha fet un progrés notable, ja que ha passat de 2.376.201 persones (un 39,9%) a 2.743.326 (un 45,8%), cosa que representa un increment de gairebé sis punts, per molt que continua essent, com és lògic, l'habilitat menys nombrosa de les quatre. La taula 2 presenta les dades percentuals en conjunt i l'evolució del darrer període registrat.

Taula 2. Evolució de les competències lingüístiques entre 1991 i 1996

	1991	1996	diferència 1991-96	canvi proporcional en els que no tenien l'habilitat l'any 1991-96
l'entén	93,7%	94,9%	1,2 punts	-19%
el sap parlar	68,3%	75,3%	7,0 punts	-22%
el sap llegir	67,6%	72,4%	4,8 punts	-15%
el sap escriure	39,9%	45,8%	5,9 punts	-10%

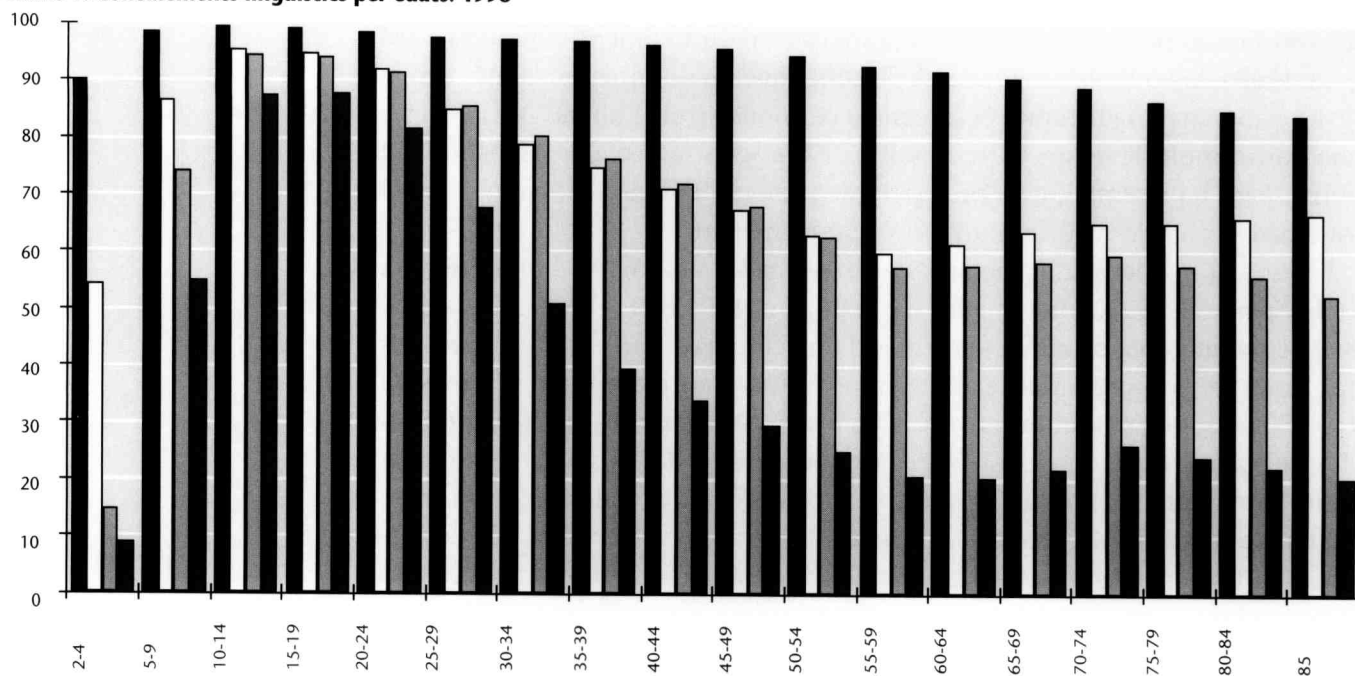
Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Cens lingüístic de 1991 i enquesta de població de 1996.

Aquestes dades ens diuen que continua el procés d'aprenentatge del català per part dels habitants de Catalunya, i que en les habilitats actives (parlar i escriure) els increments són notables. A més, i de cara al futur, cal tenir en compte que els efectes són acumulatius (encara que hi hagi una petita quantitat de persones que marxen de Catalunya havent-hi après el català).

La distribució dels coneixements pel territori és desigual, com ho és la de la població, acumulada en una zona relativament petita.

Pel que fa a la comprensió, a les 41 comarques es passa del 90%: n'hi ha 36 amb un índex superior al 95%, set de les quals superen el 99%. Aquestes, però, són algunes de les comarques menys poblades de Catalunya, com per exemple el Pallars Sobirà, el Priorat o la Terra Alta. Les comarques amb una proporció més baixa són de l'àmbit metropolità barceloní: el Baix Llobregat (91,5%), el Vallès

Gràfic 1. Coneixements lingüístics per edats. 1996

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Enquesta oficial de població de 1996

- entenen
- saben parlar
- saben llegir
- saben escriure

Occidental (93,6%), el Barcelonès (94,5%) i el Vallès Oriental (94,7%), amb l'afegit del Tarragonès (94,7%).

Pel que fa a saber parlar, les comarques amb unes proporcions més altes coincideixen parcialment amb les anteriors: la Terra Alta (96,4%), el Pallars Sobirà (95,7%), les Garrigues (55,1%) i el Priorat (95,0%). Les comarques amb uns nivells més baixos són, de nou, les de l'entorn metropolità barceloní, però cal destacar com han estat d'importants els progressos en alguna d'aquestes comarques: El Baix Llobregat ha passat del 53,4% al 63,2%, per exemple, en aquests cinc anys. Això vol dir que hi ha hagut una evolució molt positiva que equival a dir que de cada 100 persones que no en sabien el 1991, n'han après 18. Al Vallès Oriental aquest canvi ha estat del 14,4%. El fet que alguna de les comarques que presentava uns nivells molts alts hagi experimentat un lleuger retrocés cal atribuir-lo a la fragilitat de les mitjanes quan parlem de grups petits: canvis lleugers en nombre, produïts com a conseqüència de l'obertura d'una fàbrica, per exemple, i l'atracció posterior d'un petit grup de població que altera els nivells anteriors.

La lectura i l'escriptura presenten una dinàmica positiva semblant. No entrarem a comentar-les detalladament per tal de no afeixugar l'article.

Competència i edat

Veiem que les competències per edat continuen amb una distribució semblant a la que havíem trobat el 1991. Els més joves són els més competents, i la corba continua guanyant alçada: cau més enllà de com ho feia. Això vol dir que no hi ha hagut pèrdua de competència en aquest període, sinó increment. El gràfic 1 ho presenta de manera molt clara

Possibles treballs locals

Un treball interessant que es pot fer a nivell local és el que presentem a continuació: veure què passa quan considerem com es comporten les cohorts (els mateixos blocs de població en cada cas) amb el pas del temps. Proposem com a

exemple el cas del conjunt de tot Catalunya en la taula 3. Cada cohort del 91 té 5 anys més el 96, i és per això que les edats no equivalen directament, com succeeix en les taules més usuals.

Taula 3. Edat i coneixements lingüístics per cohorts, el 1991 i el 1996

any 1991			any 1996		
edats	llegeixen	escriuen	edats	llegeixen	escriuen
5-9	67,4	47,9	10-14	94,5	87,2
10-14	90,9	80,1	15-19	94	87,5
15-19	88,7	77,8	20-24	91,3	81,4
20-24	81,5	63,5	25-29	85,4	67,4
40-44	65	27,7	45-49	67,8	29,6
45-49	60,5	24,1	50-54	62,5	25
50-54	55,6	20,5	55-59	57,4	20,7
55-59	56,1	20,6	60-64	57,5	20,3
60-64	57,1	22,6	65-69	58,3	21,9
65-69	58,8	27	70-74	59,6	26,2

Font: INESCAT. Cens lingüístic de 1991 i enquesta de població de 1996.

En aquesta taula es fa molt evident la influència de l'escolarització (compareu el fort increment entre 5-9 anys i el coneixement acreditat en tenir-ne 10-14, per exemple) i com aquesta tendència es manté, per a la capacitat de llegir, en totes les cohorts. Per a la capacitat d'escriure, que també comença amb un fort creixement, comença a haver-hi un lleuger retrocés entre els que tenien 60 o més anys el 96.

Una altra mena de treballs de notable interès que es pot fer a partir de les dades censals, és la comparació entre les dades lingüístiques de coneixement amb les d'algun altre estudi sociolingüístic fet el mateix any 1996, l'anterior o el següent, de caire local, comarcal o major, com per exemple l'estudi sobre l'àrea metropolitana de Barcelona, fet el 95. Si les dades de coneixement coincideixen, ens podrem creure molt més les d'usos.

Una tercera mena de treballs és la que es basa en el desenvolupament d'una idea de Modest Reixach, la de les «bosses de no catalanització». Ell les definia com a àrees en les quals la no comprensió del català superava el 25% l'any 1981 (Reixach, 1985, pàg. 32 i 33). El 97, fruit de l'evolució de la competència, constata que segons les dades del 91 ja només quedava un districte municipal en aquelles condicions (Reixach, 1997, pàg. 76). Així, doncs, el que ara es pot fer és estudiar en quins districtes, barris o zones censals es concentren les majors proporcions de persones que no saben parlar-lo o que no el saben llegir. Aquestes explotacions locals específiques requereixen estudis propis, atès que no són estandarditzades. Caldria deixar de banda els menors de 16 anys, per exemple, que són a l'ensenyament obligatori. Un treball d'aquest tipus ens donaria pistes per a l'establiment d'unes «zones d'actuació preferent» basades en dades de sol·lència contrastada.